

САЛЫҚТЫҚ ӘКІМШІЛЕНДІРУДІ ЖЕТІЛДІРУ ЖӘНЕ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИЯСЫН САЛЫҚТЫҚ ТҮСІМДЕРДІ АРТТЫРУДА ҚОЛДАНУ

Қазақстан Республикасындағы экономикалық ахуалды талдау және бағалау мемлекеттің кәсіпкерлік үшін қолайлы жағдайлар жасауына қарамастан, салық төлеушілердің белсенді бөлігі табысқа салық салудан жалтару мақсатында салық төлеуден жалтарудың әртүрлі схемаларына жүгінетінін және "қара капиталды" қалыптастырады. Қазіргі уақытта көлеңкелі экономиканың көлемі шамамен 250 млрд теңгені құрайды [3].

Қазақстан Республикасында салық заңнамасын айналып өтудің әртүрлі схемалары мен әдістері, оның ішінде жеңілдікті салық режимдері аймақтарында орналастырылатын еншілес фирмалардың қатысуымен де пайдаланылады. Салықтық құқық бұзушылықтардың статистикалық деректері бойынша салық төлеушілердің салық төлеуден жалтаруының 34 Үлгі схемасы белгіленген, олар бойынша оларды құру және қолдану шарттарын жоюға бағытталған тиісті іс-шаралар әзірленеді.

Салықтық әкімшілендірудегі негізгі мәселелер:

-қызметі «жалаңаш фирмалар»;

-әдейі және жалған банкроттық ;

«Бір күндік фирма» қызметі 3 кезеңнен тұрады: тіркеу, заңсыз қызметті жүзеге асыру, тарату (Банкроттық). Салық салудан кетумен күрес проблемаларын шешу бақылаушы органдардың күштерін Қаржы министрлігінің Салық комитетімен біріктіру нәтижесінде, сондай-ақ шет мемлекеттердің мемлекеттік органдарымен өзара іс-қимыл жасау жолымен ғана мүмкін болады [3].

Біздің ойымызша, салықтық әкімшілендіру жүйесін одан әрі жетілдіру, салық органдары жұмысының тиімділігін арттыру Қазақстанның қаржылық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің қажетті шарттары.

Салықтық және кедендік әкімшілендіру тетіктерін жақсарту үшін бизнес қоғамдастықтың, тәуелсіз сарапшылардың ұсыныстарын ескере отырып, бірқатар жаңа енгізулер жасаған жөн. Мемлекет пен салық төлеуші арасындағы қатынастарды ырықтандыру шеңберінде сенім мен ашықтық қағидаттарына негізделген ірі салық төлеушілермен өзара іс – қимылдың жаңа түрі - «Көлденең мониторинг» көзделеді. Мұндай тәсіл ЕЭОҚ елдерінде пайдаланылатын әкімшілендірудің прогрессивті әдістерінің бірі болып табылады:

біріншіден, мемлекеттік кірістер органдары салық заңнамасына сәйкес көлденең мониторингке қатысушылар үшін көптеген салықтық тексерулер жүргізуден бас тартады;

екіншіден, мемлекеттік кірістер органдарының қызметі неғұрлым қызметке бағдарланған болады. Олар туындаған мәселелер бойынша салық төлеушілерге кеңес беріп, салық міндеттемелерін дұрыс орындауды сүйемелдейді;

үшіншіден, егер консультациялар нәтижесінде салық сомаларын төмендетуге жол берілген жағдайда жауапкершіліктен босату көзделеді.

Осы жаңа енгізулермен қатар лицензиялық бақылауды ырықтандыру көзделеді – яғни лицензия алдындағы тексерулер жүргізілмейтін болады, тәуекелдерді басқару жүйесі негізінде лицензиядан кейінгі бақылауға көшу болжанады. Бақылауды оңтайландыру шеңберінде, сондай-ақ салық тәртібін арттыруды ынталандыру мақсатында тәуекелдерді басқару жүйесі түбегейлі қайта қаралуы тиіс. Салық төлеушілердің әртүрлі санаттары үшін салықтық әкімшілендіруге сараланған тәсіл енгізіледі. Жоспардан тыс тексерулер жүргізу үшін негіздерді 62% - ға қысқарту ұсынылады (32-ден 12-ге дейін).

Бизнесі тексергенде аудиторлық ұйымдардың тексеруді жүзеге асыруы үшін жағдайларды жақсарту көзделеді, бұл ретте жылдық жиынтық табыстың мөлшері бойынша шегі 150 000 айлық есептік көрсеткішке дейін ұлғайтылады және аудиторлық ұйым салықтық тексеру жүргізген кезде бұзушылықтарға жол берген жағдайда лицензиядан айыру жөніндегі норма алынып тасталады.

Салық төлеудің еріктілігін ынталандыру үшін шағын және орта бизнес субъектілері үшін 5 жылдан 3 жылға дейін талап қою мерзімін қысқарту ұсынылады, оның ішінде бұрын төленген салық сомалары қайта қаралуы және қосымша есептелуі мүмкін.

Бұдан басқа, арнайы салық режимдерін реформалау, салық берешегін төлеу бойынша мерзімін 1 жылдан 3 жылға дейін ұзарту және жер қойнауын пайдаланушылардың арнайы төлемдері бойынша салық есептілігін жою сияқты шаралар ұсынылады.

Қазақстан алдында тұрған жаһандық мақсатқа қол жеткізу үшін – 2050 жылға қарай әлемнің дамыған 30 елінің қатарына кіру үшін Үкімет елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету бойынша 21 жобаны анықтады, оның бірі – Министрліктің «Салықтардың жиналымын арттыру» жобасы. Осы Жобаны іске асыру шеңберінде Министрліктің алдына салықтардың жиналымын 2018 жылғы 15,2% – дан 2025 жылы 25% - ға дейін ұлғайту міндеті қойылды. Жоғары салық мөлшерлемелері, жеңілдіктер есебінен салық базасының аз жуылуы және неғұрлым технологиялық салықтық әкімшілік ету екендігін көрсетеді [1].

Қазіргі уақытта Мемлекет Басшысының 2018 жылғы 10 қаңтардағы "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайында дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі Жалпыұлттық іс – шаралар жоспарының 25-тармағын орындау үшін Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік кірістер комитеті қосылған құн салығын әкімшілендіруде Blockchain технологиясын қолдануды талдамалық зерттеулер бойынша жұмыс жүргізуде. Сондай – ақ ҚҚС әкімшілік ету бойынша ақпараттық жүйеге қойылатын техникалық талаптарды әзірлей отырып, көрсетілген жобаны іске асыру "АТП"АКҚ-мен шарт бойынша мемлекеттік тапсырма нысанында жүзеге асырылуда [2].

Осы іс-шараны іске асыру салық төлеушілердің қаржылық транзакцияларының тізбегін лезде қадағалауға және оларға ҚҚС кепілді қайтаруды жүргізуге мүмкіндік беретін орталықсыздандырылған деректер базасын қалыптастыруға бағытталған [4].

Блокчейнді қолдану:

- сұр схемаларды қолданудың мүмкін болмауына;
- жанама салықтарды әкімшілендірудің қарапайымдылығына;
- салық төлеушілер үшін есепке алу мен есептіліктің қарапайымдылығына мүмкіндік береді.

ҚҚС бақылау шотын енгізу шеңберінде екінші деңгейдегі банктермен Блокчейн технологиясын пайдалануға уағдаластыққа қол жеткізілді, сондай-ақ ҚҚС бақылау шотын енгізу бойынша бизнес-процестер әзірленді. ҚҚС БШ қолдану бойынша нормалар 2019 жылдың 1 қаңтарынан бастап қолданысқа енгізілді.

1) «Салықтық әкімшілендіру мақсаттары үшін үшінші тұлғалардың дерекқорларын құру» бастамасы

2) «Жалпыға бірдей декларациялауды енгізу» бастамасы

2019 жылы жаңа АДҚ ақпараттық жүйесі шеңберінде жеке тұлғаның активтері туралы мәліметтері бар мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен online-интеграция көзделген.

Аталған жаңалықтарды іске асыру көлеңкелі айналымды төмендетуге қосымша серпін береді, атап айтқанда, салықтық және кедендік ақпараттық жүйелерді интеграциялау салықтық және кедендік әкімшілендірудің ашықтығына, кедендік операциялар бойынша бірыңғай терезені енгізе отырып, әкімшілік кедергілерді төмендетуге алып келеді.

Әдебиеттер:

1 ҚР Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Егемен Қазақстан, 2013

2 «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы., 2018ж

3 ҚР Экономика және бюджетті жоспарлау министрлігі <http://www.minplan.kz>

4 ҚР қаржы министрлігі <http://www.minfin.kz>

Абдирахманов Б.М., 1 курс (КарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель – к.э.н., ассоциированный профессор Акбаев Е.Т.

ФИСКАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА КАЗАХСТАНА: ВОЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ

Распад Советского Союза ознаменовал новую страницу истории. На карте мира появилось пятнадцать новых независимых стран, Казахстан - одна из них. Его экономика выросла более чем на 6% благодаря высоким ценам на нефть в 2000-х годах. Однако в 2014 году тенденция изменилась. Цена на нефть снизилась с 114 долларов США в 2014 году до 50 долларов США в 2021 году. Впоследствии ВВП Казахстана резко упал. [1] Чтобы справиться с кризисом, требуются различные стратегии и реформы. Как мы знаем из страниц истории макроэкономики, правительство может